

Mønsterfortegnelser

Af Grete Munch

Skal de danske folkebiblioteker igen til at arbejde med mønsterfortegnelser? Dette spørgsmål stiller man sig uvilkårligt efter at have læst Niels Ole Pors: **Døde bøger og tomme hylder**.

"I forhold til den litteratur, der er relevant for et veludbygget folkebibliotekssystem, findes der ikke i Danmark nogle standarder eller lister, der dækker fagenes litteratur. Det forholder sig nok anderledes indenfor det skønlitterære område". Sådan skriver han (s. 17) og senere fortsætter han (s.27) "andre steder i udlandet findes samlede anbefalende boglister forskellige bibliotekstyper". Han kommer også ind på, hvordan mønsterfortegnelserne kan bruges i bestandsevalueringen, og om hvordan man selv kan sammenstikke lister ud fra relevante litteraturhenvisninger.

Det danske biblioteksvæsen har en lang og rig tradition for mønsterfortegnelser, men denne tradition blev brudt for ca. 30 år siden.

Den første danske mønsterfortegnelse kom i 1807. Den blev udgivet af Det kongelige Landhusholdningsselskab, som under sine bestræbelser for at skabe biblioteker blandt landbefolkningen, indså

nødvendigheden af at fremskaffe en sådan vejledning: "Fortegnelse over Skrifter passende for den dansk-norske Landalmue", indeholdende forfatter, pris og forlag på ca. 300 større og mindre bøger.

I 1844 udgav Selskabet for Trykkefrihedens rette Brug, der på det tidspunkt understøttede 441 sognebiblioteker, "Fortegnelse over Skrifter til Læsning for Menigmand fornemmelig til Brug for Bestyrere af Sognebiblioteker med et Anhang om Sognebiblioteker" ved pastor J. W. Marckmann. Marckmanns udvalg omfattede 431 numre.

Den sidste store katalog i forrige århundrede blev udsendt af Landhusholdningsselskabet i 1898. Den havde 1777 numre, og til det katalog kom der i 1902 et tillæg.

Derefter skal vi helt op i 1920'erne. I 1927 udkom det første "Fælleskatalog for større købstadbiblioteker". Det havde undertitlen: Et udvalg af dansk og norsk litteratur udkommet før 1926. Det indeholdt ialt 5000 bind.

Fælleskataloget for større købstadbiblioteker kom i ialt 8 udgaver, hvoraf den sidste udkom i 1957.

I 1939 lavede man et udvalg af den store katalog på ca. 1000 titler, som under titlen "Fælleskatalog for mindre biblioteker" "Gode bøger i sognebiblioteket" og "Gode bøger" udkom i alt 7 udgaver, heraf sidste udgave i 1962.

En anden væsentlig udgivelse, der kom i mange udgaver var katalogen over "Børne- og Ungdomsbøger".

Omkring 1950 blomstrede udgivelsen af mønsterkataloger. Der var en "Håndbogskatalog", og en mindre udgave "Håndbøger for Sognebiblioteker" fra 1947. Der var fortegnelser over bøger til lærerbiblioteket, skolelæsestuen, ungdomskatalog, kunslitteratur for mindre biblioteker mv.

Hvert år kom der et antal mønsterlister over årets bøger. Der var en årsliste for større købstadsbiblioteker, og en mindre for sognebiblioteker, og en børnebiblioteksliste. Årslisterne var forsynet med stjerneafmærkninger, så ingen skulle være i tvivl om, hvad det var for bøger, der ihvertfald skulle anskaffes i alle biblioteker.

Det sidste fælleskatalog kom i 1962, den sidste årsliste i 1970.

Der kom ikke flere, for der var sket noget i dansk folke- og skolebiblioteksvæsen. Efterhånden som der kom faguddannede folke- og skolebibliotekarere ud overalt skiftede arbejdet karakter og behovet blev et andet. Man fik i stedet behov for løbende informationer og større oversigter som f.eks. Nyere dansk faglitteratur, de store kataloger for børne- og skolebiblioteker og specialkataloger.

Samtidig kunne man ikke undgå at få øje på nogle af bagdelene ved de gamle årslister og mønsterkataloger. Specielt fik de bibliotekarere, der i 60'erne kom ud i de gamle sognebiblioteker, og ud af dem skulle skabe moderne tidsvarende biblioteker, syn for sagen. Det man fik at se, var de gode viljers fallitboer.

Danmark var endnu i 50'erne og 60'erne de mere end 1000 selvstændige folkebibliotekers land. De fleste var små sognebiblioteker.

Arbejdet i sognebibliotekerne var bibeskæftigelse, oftest for lærere, og man fik hjælp til indkøbet, katalogiseringen og bogvalget fra centralbiblioteket. Man bestræbte sig på, selv i de mindste enheder at skabe små universalbiblioteker, hvor alle emner var inddækket, ihvertfald med een bog. Centralbibliotekerne brugte mønsterlisterne og deres stjerneafmærkninger meget i de boganskaffelsesforslag, som den lavede.

På det skønlitterære område gik det meget godt, man var rimeligt dækket ind, ihvertfald hvad angår den skønlitterære mellemgruppe og børnebøgerne - bøgerne blev udnyttet, brugt, slidt op.

Men på det faglitterære område var den førte sognebiblioteksbogvalgspolitik en katastrofe. Bøgerne stod der og blev mere og mere støvede og forældede, uden nogensinde at have været brugt. De faglitterære samlinger kunne ikke bruges til ret meget, fordi de var så spredte, der var noget om næsten alle emner, men ingen emner var ordentligt inddækket, sådan at man kunne arbejde med dem. Eneste undtagelser var de områder, der lå nærmest skønlitteraturen, rejsebeskrivelserne og personalhistorien samt den lokalhistoriske litteratur.

De nye heltidsbiblioteker blev ofte lavet på baggrund af et antal gamle sognebiblioteker. Dronninglund kommunes bibliotek blev f.eks. til på basis af 10 tidligere selvstændige gamle sognebiblioteker. Der var mange bøger, men kun få brugbare titler, de samme ret ubrugte og godt støvede fagbøger, stod overalt. Nogle af dem, viste det sig, kunne lånes ud, da de fik selskab af andre bøger om de samme emner, men de fleste endte i depotbiblioteket eller i papirmøllen.

Enkelte af de gamle sognebibliotekarere havde forsøgt at ride nogle af deres egne kæpheste. Det kunne være bøger om biavl, religiøse bøger, eller skønlitterære bøger på et lidt højere litterært niveau, end man i centralbiblioteket mente, at de kunne kapere ude i et sognebibliotek. De højere biblioteksmyndigheder bekæmpede sådanne excesser, men de kunne da heldigvis ikke se alt, hvad der skete ude i et sognebibliotek.

Jeg kan godt se at det, specielt i en undervisnings- og forskningssituation, ville være rart igen at have

autoritative danske mønsterlister, men Pors er selv inde på de problemer, der er i forbindelse med udarbejdelsen, og så frygter jeg konsekvenserne, hvis de falder i alt for autoritetstro hænder.

Jeg vil så nødig have at bibliotekerne bliver mere ensartede, end de allerede er. Den umiddelbare charme og iøvrigt også, det der gør det danske folkebibliotekssystem så effektivt litteratursøgningsmæssigt, ligger i at alle er lidt forskellige, men man arbejder sammen og man har et forbilledligt interurban-system.

Men det er naturligvis vigtigt, at vi bliver bedre til at planlægge og styre vore materialebestande, men her tror jeg nok mere på værdien af større faglig viden og større vægt på formidlingsdelen i uddannelsen, end på de lidt mere firkantede undersøgelses- og vurderingsmetoder.

Kilder:

Niels Ole Pors: Døde bøger og tomme hylder. 1990.

Biblioteksarbejde nr. 29, 1990 s. 61-71 (Birger Hjørlands anmeldelse) Danske Folkebiblioteker. Arbejdets opgaver og vilkaar. Festskrift til Biblioteksdirektør Th. Døssing. 1937.

Bogens Verden 1940 s. 15-20 (E. Gøtzsche: Den nye Fælleskatalog) Dansk Bogfortegnelse.